

Бинка Желязкова и Христо Ганев създават през 60-те и 70-те години киношедьоври, които вълнуват и днес.

Животът и професионалният път на режисьорката и сценариста са изпълнени с много превратности, които обаче не ги пречупват като творци и личности.

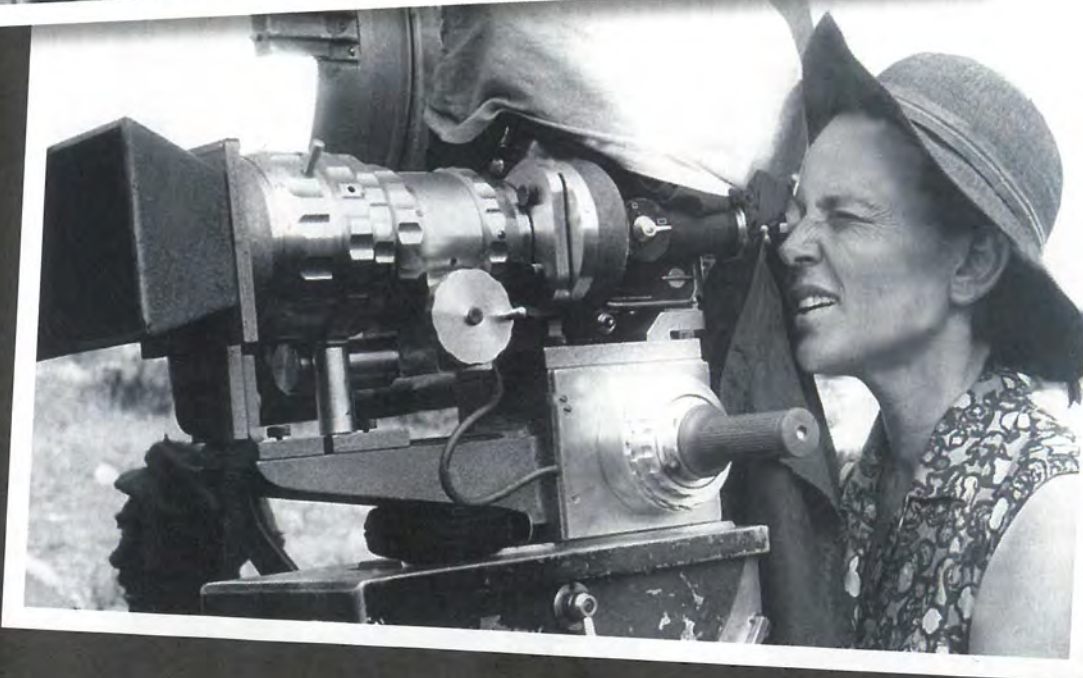
БИНКА ЖЕЛЯЗКОВА И ХРИСТО ГАНЕВ

А бяхме млади...

Най-известният тандем в българското кино доказва, че творците могат да отстояват граждански и естетически позиции въпреки тоталитарната диктатура. Филмите им често бяха посичани от цензурата, но някогашните партизани не приеха никакви официални постове. А в творчеството си показаха как идеалът им се разминава с действителността

▲ Бинка Желязкова по време на снимките на „А бяхме млади“ по сценарий на съпруга ѝ Христо Ганев.

▲ Зад камерата на „Привързаният балон“.

отченост и достойнство. Тези две думи описват най-вярно изпълнения с много превратности житейски и творчески път на режисьора Бинка Желязкова (1923-2011) и на сценариста Христо Ганев (1924-2021). Тандемът оставя в българското кино игрални филми като „Животът си тече тихо...“, „А бяхме млади“, „Басейнът“, „Голямото нощно къпане“, „Нощем по покривите“. Те са смятани не само за шедеври за времето си, но и днес продължават да се гледат с интерес от почитателите на седмото изкуство у нас и по света.

Филмите на Бинка и Христо са пример за това как във време на цензура и войнстващ тоталитаризъм, който заглушава всяка по-смела творческа провокация, човекът на изкуството може да защитава и да отстоява граждански и естетически позиции, макар и с цената да бъде забранявано неговото творчество. >>

Бинка Желязкова и Христо Ганев бяха светъл лъч надежда в едни бурни за Европа и България времена и трън в очите на цензорите, партийните бюрократи и конформистите в киното. Те бяха чисти хора – идеалисти, ремсисти и партизани, които вярваха в социалистическата идея и се бориха против нацизма и фашизма в Европа през 40-те години. Но когато фигури със съмнителен морал яхнаха красивата идея и я превърнаха в уродлива диктатура, потъпкваща правата и свободите на гражданите, двамата творци не се колебаха да предупредят обществото чрез филмите си, че „някои другари“ злоупотребяват с властта и я използват за користни цели. Доблестната гражданска позиция на двамата кинодейци ги превърна в личности, от които мнозина се учеха на почтеност, но им докара и много врагове.

„В историята на българското кино Бинка Желязкова и Христо Ганев стоят като еталон за моралност, като безкомпромисно отстояване на личното достойнство и на достойнството на българското кино, независимо от времето и независимо от идеологическите превратности. Те отстояваха позициите си и бяха железни“, споделя пред Biograph кинокритикът и преподавател в НБУ и в НАТФИЗ Боряна Матева.

„Когато кажа Бинка, веднага се сещам за Христо. Винаги ги свързвам двамата, не мога другояче. Те

НАИСТИНА БЯХА ТАНДЕМ

и в живота, и в киното“, откровен е и актьорът Любен Чаталов, снимал се в техните филми „Голямото нощно къпане“ и „Нощем по покривите“.

Когато през 2007 г. Христо Ганев заедно със съпругата си получи Наградата за цялостен принос в българското кино на Министерството на културата, сценаристът сподели емоционално, че Бинка Желязкова „е човекът, който беше на кормилото. Аз само въртях педалите“.

Днес Biograph среща своите читатели със съдбата и филмите на Бинка Желязкова и Христо Ганев по повод

Георги Георгиев-Гец и Димитър Буйнозов в „Животът си тече тихо“.

Бинка Желязкова обяснява някои детайли на Георги Калоянчев по време на снимките на „Привързаният балон“.

100-годишнината от рождението на режисьорката и сценариста. Юбилеят на Бинка Желязкова бе отбелязан на 15 юли. Догодина на 2 август ще бъде честван и 100-тният рожден ден на нейния съпруг и спътник в киното. Христо Ганев доживя до достолепната възраст 97 години и си отиде от

този свят през септември 2021 г. Бинка ни напусна десет години по-рано. Родена в Свиленград през 1923 г.,

ЕДВА 16-ГОДИШНА

тя се присъединява към Работническия младежки съюз (РМС) в година-

„Животът си тече тихо“ (1957) ПРОВОКИРА цяло постановление на ЦК на БКП, в което се твърди, че филмът **РАЗВЕНЧАВА ОБРАЗА** на **ПАРТИЗАНИНА** и прави неверни, **ИЗОПАЧЕНИ** и едностранчиви обобщения за нашата **ДЕЙСТВИТЕЛНОСТ**

та, когато избухва Втората световна война – 1939-а. Към младежката антифашистка организация се присъединява и Христо Ганев. Той е родом от казанлъжското село Павел баня и още преди да навърши пълнолетие, се включва в редиците на комунистическото съпротивително движение по време на Втората световна война. Христо е партизанин в четата „Бачо Киро“ на бригада „Чавдар“. Той е младежът със знамето от онази прочута снимка, показваща как партизани от „Чавдар“ влизат в София на 9 септември. По време на втората фаза на войната за България от септември 1944 г., когато страната ни се присъ-

единява към антихитлеристката коалиция, Христо Ганев е военен кореспондент.

След това и Бинка, и Христо

СЕ НАСОЧВАТ КЪМ КИНОТО.

През 1951 г. тя завършва Държавното висше театрално училище в София и започва работа като асистент-режисьор във филмова студия „Бояна“. Ганев заминава да учи в киноинститута в Москва – ВГИК, и се дипломира като сценарист на филма на Борислав Шаралиев за Вапцаров – „Песен за човека“. Бинка и Христо се запозна-

ват в Москва, където тя също учи за кратко.

Първият си филм – „Животът си тече тихо“, излязъл през 1957 г., Бинка Желязкова прави съвместно с Христо. Двамата са режисьори на филма, който е и по негов сценарий. Той е забранен и излиза на екран чак 30 години по-късно.

ПРОЖЕКТИРАН Е ПРЕЗ 1988 Г.

по времето на перестройката. В него участват актьори легенди като Богомил Симеонов, Георги Георгиев-Гец, Емилия Радева, Иван Братанов, >>

„ПРИВЪРЗАНИЯТ БАЛОН“ (1967) е определен от шефовете на киноиндустрията ни като „ГРЕШНО произведение на нашето социалистическо изкуство“, което „окарикутирава българския СЕЛЯНИН“

На снимачната площадка на „Привързаният балон“.

Режисьорката заедно с Георги Парцалев и част от екипа на „Привързаният балон“.

Снимките на „Привързаният балон“ са изпитание за целия екип.

Димитър Буйнозов, Иванка Димитрова, Иван Кондов, Любомир Димитров, Адриана Андреева и др. „Моята тема в изкуството е съпротивата – в най-широкия смисъл на думата. Съпротива към всичко, което ни пречи да останем верни на себе си, на идеите, за които се борим, на обкръжаващите ни хора“, каза приживе Бинка Желязкова.

„ЖИВОТЪТ СИ ТЕЧЕ ТИХО“

чието работно заглавие бе „Партизани“, провокира цяло постановление на ЦК на БКП, в което се твърди, че филмът развенчава образа на партизанина и прави неверни, изопачени и едностранчиви обобщения за нашата действителност. Всъщност там Бинка Желязкова и Христо Ганев, които са били реални участници в съпротивата

срещу фашизма, показват разминаването на идеала с действителността.

„След забраната на „Животът си тече тихо“ животът на Бинка Желязкова и на Христо Ганев става труден, защото по някакъв начин те са отлъчени от идеологическото тесногърдие на времето си“, отбеляза кинокритикът Боряна Матеева.

През 1961 г. Бинка Желязкова и Христо Ганев правят филма

„А БЯХМЕ МЛАДИ“

който е сериозен размисъл за смисъла на съпротивата. Вътре се разглеждат морални въпроси като предателството, засягат се и темите за любовта и идеализма. За своето време филмът има много голям успех и носи на режисьорката няколко значими кинонагради – златен медал от Международния кинофестивал в Москва,

„Златна роза“ от Фестивала за българско игрално кино във Варна, Първа награда „Старите обувки“ от Международния кинофестивал в Картагена, Колумбия.

„А бяхме млади“ е с участието на Димитър Буйнозов, Румяна Карабелова, Людмила Чешмеджиева, Георги Георгиев-Гец, Емилия Радева, Анани Явашев и остава във времето не само с темите си, но и с много силната си визуална страна. Там има един епизод с фенерчетата, който е христоматийен за българското кино. Всъщност всичките девет филма на режисьорката са наситени с много силен социален критицизъм. В някои от тях има една интелектуална ирония, с която се подхожда критично и към социалния живот, и към патриархалната родова изостаналост, какъвто е случаят с „Привързаният балон“, допълва Боряна Матеева.

Бинка Желязкова ръководи снимките на „Голямото нощно къпане“.

Димитър Буйнозов, Иван Братанов и Богомил Симеонов в кадър от забранения от тоталитарната цензура филм „Животът си тече тихо“.

Сценаристът Христо Ганев, режисьорът Бинка Желязкова и операторът Васил Холиолчев по време на снимките на „А бяхме млади“.

Бинка Желязкова напътства актрисата Людмила Чешмеджиева на снимачната площадка на „А бяхме млади“.

Режисьорката заедно с Татяна Лолова и Румяна Карабелова на снимките на „А бяхме млади“.

Бинка Желязкова откри пътя на жените в българското кино

Помага на деца в неравностойно положение

да се докоснат до други светове

Първата жена кинорежисьор в България отвори пътя на жените в българското кино. „Когато в края на 50-те и началото на 60-те Бинка Желязкова влиза в тази творческа индустрия, тя е напълно съпоставима с големите европейски режисьорки от това време като Аниес Варда, Вера Хитилова, Маргарете фон Трота, Лина Вертмюлер, Лариса Шепитко. Те показват, че жените са не по-малко талантиливи и интересни като автори“, анализира кинокритикът Боряна Матеева. „Благодарение на своя талант и силен характер тя отвори много широка пътека за жените в киното. В България се разви стабилна киношкола и вече има много жени у нас, които се занимават и с игрално, и с документално кино.“

През 1987 г. изтъкнатата режисьорка основава българския клон на КИВИ – авторитетната организация на жените от Източна Европа, които работят в киното. Бинка Желязкова е и пръв неин председател у нас. „Съвсем спонтанно, благодарение на своята енергичност, тя увеличи български кинематографисти като режисьорите Магда Каменова, Румяна Петкова, Галина Кралева, като актрисата Емилия Радева, операторката Светла Ганева, художничката Мария Иванова и още много жени, занимаващи се с кино, да се заемат с благотворителна дейност, насочена към момичета в неравностойно положение и от домове за изоставени деца“, отбеляза Боряна Матеева, която също е част от КИВИ.

Много преди в България да се появят неправителствени организации, по време на перестройката в края на 80-те Бинка Желязкова, заедно с тази група от жени кинематографисти, развиват широка благотворителна и социална дейност, чрез която помагат на момичета от домове да се запознаят с българското кино, да видят други светове и начин на живот.

„Бинка изпревари времето, защото съвсем естествено се наложи с таланта си, а не, защото е била жена“, обобщава кинокритичката. През последните години европейското кино възроди интереса си към филмите на Бинка Желязкова. Най-старият кинофорум на Балканите – Международният фестивал в Солун – през 2021-ва посвети специална панорама на нейните ленти. Френски кина излъчиха тази пролет „А бяхме млади“ и „Привързаният балон“. А през септември т.г. центърът „Барбикан“ в Лондон също отдава почит на Бинка Желязкова с прожекции на нейни филми. Този интерес показва колко актуални могат да бъдат филмите ѝ и за младото поколение в момента.

„Последната дума“ по сценарий на Бинка Желязкова е посветен на съдбата на група затворнички-комунистки от килията за смъртни.

Плакат, посветен на специални прожекции на филми на Бинка Желязкова във Франция.

„През 1967 г. се появява филмът

„ПРИВЪРЗАНИЯТ БАЛОН“

по новелата на Йордан Радичков „Опит за летене“. Самият писател е сценарист на филма. Той и до ден днешен си остава много модерен като стилистика, като визия. Това е филм, който разглежда много теми извън идеологическите парадигми на времето, показва народопсихологически черти на българина и се отнася доста критично към патриархалния му бит. И този филм има трудна съдба. Показан е няколко пъти и също е забранен. Но остава като образец на авторското кино в България“, коментира преподавателката в НБУ и НАТФИЗ. В книгата си „Невъзможната свобода: идеологическата цензура в българското игрално кино 1948-1989“ нейният колега Деян Статулов цитира заседание на Дирекционния съвет към Българска кинематография, на което „Привързаният балон“ е определен като

„ГРЕШНО ПРОИЗВЕДЕНИЕ

на нашето социалистическо изкуство“, което „окарикутира българския селянин“. Всъщност кинотворбата е сатирична притча за националния характер, за неуспешния, но продължаващ „опит за летене“ на българите. В „Привързаният балон“ участват Георги Калоянчев, Григор Вачков, Константин Коцев, Георги Парцалев, Иван Братанов и Стоянка Мутафова. Гласът на балона е на Коста Цонев.

През 70-те и в началото на 80-те години Бинка Желязкова прави няколко филма, които се занимават главно с моралните дилеми пред съвременния човек. Такива са „Последната дума“ (1973 г.), „Басейнът“ (1977) и „Голямото нощно къпане“ (1980). Сценарист на „Последната дума“ е самата режисьорка и за този филм тя

ПОЛУЧАВА ГОЛЯМАТА НАГРАДА

за жени кинотворци „Фемина“ на Международния фестивал в Брюксел през 1976 г.

Интересен момент в биографията на Бинка са нейните два документални филма – „Лице и опако“ и „Нани-на“ от началото на 80-те, в които тя разглежда проблемите на женските >>

Партизанинът Христо Ганев отказва даzakлейми Солженицин

*Големият грях на българската интелигенция е, че е единомислеща,
а не мислеща, каза писателят на партийно събрание*

„Моят дълъг и шарен живот, преминал през монархия, социализъм и демокрация, ме е научил да посрещам с малко скептична дистанция наказанията и наградите. Защото често пъти те са незаслужени. В речника на българския език на буква „К“ съвсем близо една до друга стоят „криза“ и „култура“. Но докато кризата е превзела всекидневието ни, думата „култура“ все по-рядко се чува“. Думите на известния сценарист и писател, изречени през ноември 2011-а при получаването на Държавната награда „Паисий Хилендарски“, се оказаха абсолютно пророчески за състоянието на българската култура днес. „Разтревожен съм, че на произведенията на изкуството все по-настоятелно се гледа като на стока. В буржоазното общество, в което живеем, те наистина са и такава, но тя е много по-различна от тази в моловете и пазарите. Както викаха едно време по панаирите: „Два лева се изяждат, два лева се изпиват, сал споменът остава“. Грубо казано, но вярно!“, бе безпощадно откровен тогава Христо, без да подозира колко прав ще се окаже.

Някогашният главен редактор на „Народна младеж“ и „Стършел“ призова Министерството на културата

да не навежда глава

пред публиката, тъй като броят на зрителите не е единствената оценка за качеството на изкуството и невинаги касовият успех е истинският успех. „Христо Ганев е човек, който освен с творчеството си прави

огромно впечатление с личността си. Той излъчва достолепие, той е човек на честта, на доблестта и начинът, по който защитава човешкото си достойнство, е почти уникален в новата ни история. Той не прие нито един от постове, които му предлагаха, защото служи само на един Бог – на истината“, беше казал преди време за Христо Ганев писателят акад. Антон Дончев.

Знаков е отказът на някогашния партизанин да zakлейми съветския дисидент Александър Солженицин и Нобеловата му награда за литература на партийно събрание на Съюза на писателите. През януари 1971 г. Ганев е изключен от БКП заедно с няколко други писатели, след като гласуват „против“ или „въздържал се“ за декларация срещу автора на „Архипелаг ГУЛАГ“. Благой Димитров, Марко Ганчев, Валери Петров, Христо Ганев и Гочо Гочев не приемат СБП да изпрати протестна телеграма до Нобеловия комитет в Стокхолм, присъдил наградата на Солженицин.

Ограниченията пред сценариста и съпругата му стават още по-драстични. Въпреки че години наред вратите на киното са затворени пред творческия тандем, Христо Ганев продължава да работи върху различни идеи за сценарии, пише фейлетони и епиграми, които виждат бял свят след години.

Приятелски предателства

и недостойни удари от врагове не сломиха и не пречупиха писателя. Никой не успя да му отнеме нито жаждата за живот, нито достойнството, нито благородството, които излъчваше, нито чувството за хумор – понякога ведро, друг път иронично, но винаги точно и на място.

Той познаваше силата на думите и знаеше как те могат да радват, но могат и да наранят. Отказа да пише мемоари и да разкаже от първо лице своята и на Бинка Желязкова история, която се преплита със съдбите на стотици хора. Сподели, че не иска да засегне публично никого – стил, който малцина известни днес биха възприели.

На събрание на писателите по време на краха на комунизма безкомпромисният Христо Ганев посочи най-големия грях на интелигенцията: „Защото бяхме единни – прекалено единни. Единен Централен комитет, единна партия, единен народ, единна интелигенция. Като успеем, успяваме всички, като сгрешим – грешим всички. Никакви регулиращи фактори, никакви сблъсъци на мнения, никакво разногласие. Дисциплината и свързаното с нея послушание бяха издигнати в императив, в основна норма на лично и обществено поведение. Ето къде според мен е големият грях на българската интелигенция. Тя беше повече, отколкото трябваше, единомислеща, а не мислеща.“

Сценаристът бе и душата

на един бохемско-интелектуален кръг от писатели, режисьори, актьори, художници, оператори, за които изкуството и моралът придаваха смисъл на живота им. Христо Ганев имаше все пак щастлива съдба – остаря като катедрала – достойно, с високо изправена осанка и доживя до 97 години, напълно с разума си и до последно гледайки тенис мачове и стискайки палци за победа на Григор Димитров, заобиколен от деца, внуци и правнуци.

Заедно с Валери Петров Христо Ганев е изключен от БКП през 1971 г., тъй като не подкрепят да бъде порицано връчването на Нобелова награда за литература на съветския дисидент Александър Солженицин.

С Цветана Манева снимат „Басейнът“.

Коста Цонев и Янина Кашева в „Басейнът“.

Кадър от филма „Последната дума“.

Бинка Желязкова и актьорът
Димитър Керанов на снимките
на „Нощем по покривите“.

„Басейнът“ (1977) не е интимна история, а **ДРАМАТИЧЕН**,
вътрешно полемичен филм за **ЧОВЕКА** и **ВРЕМЕТО**, човека и идеите,
УБЕЖДЕНИЯТА, идеалите

» затвори в България и техните обитателки. Това са филми, които поставят много жестоко моралните дилеми пред държавата – има ли право да лишават детето от майка,

КОГАТО МАЙКАТА Е ЗАТВОРНИЧКА

или когато има присъда, и доколко това е морално допустимо. „Много необичайни за времето си филми, тъй като са заснети в началото на 80-те, когато движенията за равноправието на жените в западните общества не са популярни и нямат това значение, каквото имат днес. И „Лице и опако“, и „Нани-на“ имат много трудна съдба. Практически не са показани на широката аудитория“, отбелязва изследователката на българското и на световното кино. За разликата от тях „Басейнът“ от 1977 г., един

от малкото цветни филми на Желязкова, успява да стигне до по-широка аудитория и институционално признание. Странна, смешна, тъжна и трогателна среща между трима, заплетени в нестандартен любовен триъгълник. Но това не е интимна история, а драматичен, вътрешно полемичен филм за човека и времето, човека и идеите, убежденията, идеалите.

Последният съвместен игрален филм на тандема Желязкова–Ганев е „Нощем по покривите“, излязъл на голям екран през 1988 г., който изследва самотата в различните ѝ аспекти и възрасти.

БИНКА ЖЕЛЯЗКОВА СЕ ОТТЕГЛИ

от киното след 1989 г., вече създава седем игрални и два документални филма. Христо Ганев продължи да

пише сценарии за документални и анимационни филми, като той работи в тандем със своя зет Анри Кулев, със своя внук Андрей Кулев, както и с други изтъкнати режисьори в анимационното кино като Иван Веселинов, Генчо Симеонов, Николай Тодоров, Владимир Шомов, Ася Кованова. Кинокритикът Боряна Матева отбелязва, че по сценарии на Христо Ганев особено се

ОТКРОЯВА „ТРИЛОГИЯТА“

за знамената на режисьора Анри Кулев: „Веселякът“, „Парцалът“ и „Вятър работа“, в която във висок философско-политически и екзистенциален дискурс са изложени разсъждения за смисъла на живота и непрестанните битки в него, за преходността на идеологиите и надмощието на любовта, която помита всичко.